

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Фінансові ресурси державного соціального страхування на
випадок безробіття**

Студентки 2 курсу, 5-м групи, спеціальності 072 Безуглої Катерини
«Фінанси, банківська справа та страхування» Ігорівни
спеціалізації
«Публічні фінанси»

Науковий керівник Савченко Наталія к.е.н., доцент Григорівна

Керівник освітньо-професійної програми Макогон Валентина
д.е.н., професор Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів Чугунов Ігор
д.е.н., професор Якович заслужений діяч науки і техніки України

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ	5
1.1. Сутність, принципи та роль державного соціального страхування на випадок безробіття у системі соціального захисту населення.....	5
1.2. Нормативно-правові основи формування фінансових ресурсів державного соціального страхування на випадок безробіття.....	12
РОЗДІЛ 2. СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК 18 БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	
2.1. Порядок формування та використання фінансових ресурсів державного соціального страхування на випадок безробіття	18
2.2. Аналіз розвитку фінансового забезпечення видатків соціального страхування на випадок безробіття	26
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ	35
3.1. Світовий досвід соціального страхування на випадок безробіття.....	35
3.2. Напрями розвитку фінансового забезпечення державного соціального страхування населення на випадок безробіття в Україні.....	40
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ	
ВСТУП	

Актуальність теми. Право на соціальний захист від безробіття належить до основних конституційних прав громадян України. Реалізація цього права забезпечується системою загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, ефективність функціонування якої залежить від повноти правового регулювання, включаючи законодавче визначення поняття та обґрунтоване тлумачення принципів. Незважаючи на те, що система загальнообов'язкового державного соціального страхування є національною, будується з урахуванням соціально-економічної ситуації кожної країни, але основні умови цієї системи мають відповідати міжнародним принципам соціального захисту населення, які покликані гарантувати справедливий розподіл коштів та гідний рівень життя при настанні відповідних соціальних ризиків, в тому числі і безробіття.

Серед українських учених, які досліджували питання функціонування загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, найбільший внесок зробили В. Куценко, О. Кучинська, Е. Лібанова, О. Макарова, Ю. Маршавін, С. Мельник, С. Павлюк, О. Пазюк, І. Петровська, В. Петюх, В. Плиса, О. Пономарьова, В. Яценко та ін. а також, американські економісти К. Макконнелл і С. Брю, П. Семюельсон, Р. Еренберг і Р. Сміт.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та розробка методологічних положень і рекомендацій з удосконалення фінансового забезпечення державного соціального страхування на випадок безробіття.

Виходячи з мети, в роботі були поставлені та виконані наступні завдання:

- визначити сутність та значення соціального страхування на випадок безробіття;
- проаналізувати джерела фінансового забезпечення державного соціального страхування на випадок безробіття;

- здійснити огляд зарубіжного досвіду соціального страхування на випадок безробіття;
- дослідити практику формування доходів та здійснення видатків Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- визначити напрями розвитку фінансового забезпечення державного соціального страхування населення на випадок безробіття.

Об'єктом дослідження є система державного соціального страхування населення на випадок безробіття.

Предметом дослідження є фінансові відносини, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів державного соціального страхування населення на випадок безробіття в Україні.

Методи дослідження. У роботі використані наступні методи: системний та структурний; логічного узагальнення; аналогії і порівняльного аналізу; математично-статистичний, аналіз і синтез, наукової абстракції, системного підходу, групування.

Інформаційну базу даного дослідження складають нормативно-правові акти з питань соціального страхування на випадок безробіття; статистичні матеріали Міністерства соціальної політики України, Державної служби статистики України, а також монографії та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Практичне значення результатів кваліфікаційного дослідження полягає в тому, що розроблені рекомендації з удосконалення механізму фінансового забезпечення державного соціального страхування на випадок безробіття можуть бути використані в роботі органів державної служби зайнятості населення.

За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковану 1 статтю: Фінансові ресурси державного соціального страхування на випадок безробіття// 36. наук. ст. студ. – К.: Київ. нац. торг-ек. ун-т, 2021. Обсяг статті становить: 0,3 д.а.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

1.1. Сутність, принципи та роль державного соціального страхування на випадок безробіття у системі соціального захисту населення

На кожному етапі розвитку суспільства відбувалася трансформація трудових відносин, що призвело спочатку до виникнення окремих елементів, а згодом і цілої системи соціального страхування. Саме у зв'язку з перетворенням одного з основних факторів виробництва — робочої сили — на товар і відповідно заробітної плати — в основне джерело існування для багатьох членів суспільства, виник особливий вид соціального ризику — ймовірність матеріальної незабезпеченості як наслідок втрати заробітку. Україна як соціальна держава спрямовує свою політику для забезпечення соціальної захищеності, соціального діалогу і соціальної солідарності суспільства, гарантує громадянам право на соціальний захист. Одним із засобів, що слугують для цієї мети є система соціального страхування.

Соціальне страхування існує у двох формах: обов'язкове і добровільне. Добровільне соціальне страхування ґрунтується на принципах колективної солідарності і взаємодопомоги за відсутності підтримки держави (державного бюджету). Обов'язкове соціальне страхування є різновидом державних соціальних гарантій, які забезпечуються через цільові позабюджетні (державні або суспільні) фонди. На випадок дефіциту даних фондів держава надає їм допомогу з державного бюджету. Таким чином, вона виступає гарантом фінансової стійкості цих фондів і реалізації програм обов'язкового соціального страхування. В Україні дана форма має назву загальнообов'язкового державного соціального страхування. Правовою основою його здійснення є ст. 46 Конституції України, яка закріплює, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі настання різних соціальних ризиків. До таких ризиків відносяться: повна,

часткова або тимчасова втрата працездатності, втрата годувальника, безробіття з незалежних від особи обставин, старість та інші.

Відповідно до Конституції України це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Законодавче визначення поняття загальнообов'язкового державного соціального страхування міститься у ст. 1 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 1998 року, відповідно до якої воно являє собою систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом. У цій нормі перераховані основні соціальні ризики, які виступають критерієм класифікації видів загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні. Ці види визначені у ст. 4 Основ законодавства та до них відносяться такі: пенсійне страхування; страхування зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види, передбачені законом.

Важливе місце в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування займає страхування на випадок безробіття. Його здійснення регулюється окремим нормативно-правовим актом – Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року. У ст. 1 цього Закону визначено, що загальнообов'язкове

державне соціальне страхування на випадок безробіття - це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Для визначення змісту поняття страхування на випадок безробіття необхідно з'ясувати сутність соціального ризику, що лежить в його основі. Правові, економічні й організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, порядок реалізації прав на соціальний захист від безробіття визначено Законом України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року, відповідно до якого безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. Підставою для виникнення права на матеріальне забезпечення та соціальні послуги є страховий випадок, який є обставиною, що спричинила зменшення доходів застрахованих осіб через втрату роботи або внаслідок часткового безробіття. Ці особи є працездатними, але змушені в подальшому реєструватися в установленому порядку як безробітні.

Як зазначають вітчизняні науковці, враховуючи сучасні соціальні умови, держава вживає заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення також тих осіб, які працюють на умовах часткового безробіття. Реалізація права застрахованих на допомогу по частковому безробіттю регламентується ст. 47 Закону України «Про зайнятість населення» та деталізується в Порядку надання допомоги по частковому безробіттю, який затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України від 7 березня 2013 року № 1038 .

Проводячи дослідження відносин в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття відзначимо, що закріплення принципів права безпосередньо у нормативно-правовому акті є ознакою розвиненості та досконалості правової системи. При цьому авторка підтримує думку про існування єдиного юридичного механізму регулювання всіх

видів соціального страхування, заснованого на спільних принципах права та методах, та зауважує, що загальні принципи, притаманні підгалузі права загальнообов'язкового державного соціального страхування, в рамках системи страхування від безробіття уточнюються і конкретизуються.

Загальні принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування закріплені в ст. 5 Основ законодавства, це: - законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування; - обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок), громадян - суб'єктів підприємницької діяльності; - надання права отримання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо; - обов'язковості фінансування страховими фондами витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, у обсягах, передбачених законами про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; - солідарності та субсидування; - державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав; - забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, встановлений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування; - цільового використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування; - паритетності представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Усі ці засади, крім забезпечення рівня життя не нижчого за прожитковий мінімум, дублюються і конкретизуються в ст. 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». У профільному Законі додається лише принцип диференціації розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття. Це

положення можна конкретизувати тим, що розмір допомоги визначається відносно середнього доходу особи, з врахуванням її соціального статусу та інших факторів.

Н.М. Внукова окремо виділяє принципи, на яких повинно будуватися фінансування системи соціального страхування від безробіття: обов'язковість страхування; податковий характер страхових платежів; позабюджетний статус Фонду; залучення як платників роботодавців і окремих категорій працівників (самозайнятих осіб, працюючих власників тощо). Крім цього, в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, в тому числі на випадок безробіття, діють принципи збору та ведення обліку єдиного внеску, до яких належать: законодавчого визначення умов і порядку його сплати; обов'язковості сплати; законодавчого визначення розміру єдиного внеску; прозорості та публічності діяльності органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску; захисту прав та законних інтересів застрахованих осіб; державного нагляду за збором та веденням обліку єдиного внеску; відповідальності платників єдиного внеску та органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску, за порушення норм законодавства, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків. Дані положення закріплені в ст. 3 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття за предметом регулювання можна умовно поділити на дві групи: принципи управління системою соціального страхування та принципи надання матеріального забезпечення та соціальних послуг на випадок безробіття. До першої групи відносяться ті принципи, які стосуються діяльності Фонду, наприклад: участь представників всіх суб'єктів системи страхування в управлінні Фондом на паритетній основі (а саме в складі правління Фонду); участь виконавчих органів державної влади у сфері праці та соціальної політики в управлінні Фондом (а саме здійснення функцій виконавчої дирекції Фонду державною службою зайнятості); некомерційність і самоврядність Фонду; вичерпне законодавче

визначення видів діяльності Фонду; раціональне та цільове використання коштів; колегіальність в прийнятті рішень; відповідальність Фонду за шкоду, заподіяну особам внаслідок несвоєчасного або неповного надання забезпечення; державний нагляд за діяльністю Фонду; відокремленість коштів Фонду від державного бюджету та інші.

До другої групи можна віднести ті принципи, що стосуються умов, розмірів та строків надання матеріального забезпечення на випадок безробіття. Наприклад: - диференціація розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття і встановлення їх у відсотках відносно середнього заробітку особи (ч. 1 ст. 23 Закону) - залежність розміру допомоги від причин звільнення з останнього місця роботи, факту наявності необхідних документів у внутрішньо переміщених осіб (мінімальний розмір допомоги для осіб звільнених з залежних від них причин та внутрішньо переміщених осіб зареєстрованих без необхідних документів) (ч. 2 ст. 22 Закону); - залежність початку виплати допомоги від причин звільнення з останнього місця роботи (у разі звільнення за власним бажанням без поважних причин - виплата починається з 91-го календарного дня) (ч. 4 ст. 23 Закону); - надання статусу безробітного у встановленому порядку; - наявність мінімального страхового стажу протягом певного періоду, що передували реєстрації особи як безробітної (не менше ніж шість місяців стажу за останні 12 місяців) (ч. 1 ст. 22 Закону); - встановлення строку початку виплати допомоги та її максимальної тривалості (з 8 дня після реєстрації і не більше 360 календарних днів протягом двох років) і залежність максимального строку від соціального статусу особи (для молоді, випускників, осіб звільнених з військової чи альтернативної служби та внутрішньо переміщених осіб без документів - 180 днів; для осіб передпенсійного віку - 720 днів) (ч. 3-4 ст. 22 Закону); - наявність мінімального розміру допомоги по безробіттю, що встановлений правлінням Фонду; - наявність максимального розміру допомоги - чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 5 ст. 23 Закону); - заохочення безробітних до зайняття підприємницькою діяльністю, шляхом надання

одноразової допомоги (протягом 14 днів після дня здійснення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи - підприємця у розмірі допомоги по безробіттю у розрахунку на рік) (ч. 7 і

ч. 11 ст. 22, ч. 6 ст. 23 Закону); - часткова компенсація виплат на поховання, шляхом надання допомоги на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні (ч. 1 ст. 29 Закону).

Роль загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в соціальній політиці в сучасних умовах розвитку України неможливо недооцінювати. Безробіття як соціально-економічне явище властиве ринковій економіці будь-якої країни. Його виникнення зумовлено порушенням рівноваги на ринку праці, коли пропозиція робочої сили перевищує попит.

Соціальна сутність безробіття проявляється в тому, що непрацюючі особи працездатного віку отримують матеріальну допомогу для забезпечення існування, а не заробляють кошти, при цьому не мають можливості реалізувати себе у трудовій діяльності. Негативними наслідками такого явища є: скорочення обсягів валового національного продукту і податкових надходжень до бюджету; зростання витрат на соціальну допомогу; знецінення наслідків навчання; масову дискваліфікацію; посилення соціальної напруженості; зниження трудової активності¹⁰. Саме тому держава здійснює заходи, спрямовані на зменшення цих наслідків, шляхом запровадження соціального страхування громадян. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у тому числі і на випадок безробіття, не лише захищає працюючих, а й служить механізмом суспільних інвестицій, доходи від яких повертаються у вигляді покращення якості життя населення, стабільності суспільства, формування спонукальних мотивів до праці, освіти й підвищення кваліфікації.

Таким чином, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття - це гарантована державою система заходів соціального захисту, що включає в себе матеріальне забезпечення та соціальне обслуговування осіб, які

zareestrovani u vstanovlenomu zakonom porjadku yak bezrobotni ta vnaslidok povnoi abo chastkovoї vtrati zarobitku u zv'язku z vtratoju roboti potrebujut sprijannja u zabezpečenni dostatnjogo rivnja zittja z боку derzavni.

1.2. Normativno-pravovi osnovi formuvannja finansovih resursiv derzavnogo socialjnego straxuvannja na vipadok bezrobotta

Pravo na zahist vid bezrobotta nalezhit do osnovnih konstitucijnih prav gromadjan Ukraїni u sferi prava socialjnego zahistu. Realizacija cjogo prava zabezpečuetja sistemaju zagalnoobov'язkovoju derzavnogo socialjnego straxuvannja na vipadok bezrobotta, efektivnist' funkcionuvannja jakoi zalezhit vid vidpovidnosti ta povnoti pravovogo reguluvannja.

Vidpovidno do Zakonu Ukraїni «Pro zagalnoobov'язkove derzavne socialjne straxuvannja na vipadok bezrobotta» vid 2 bereznja 2000 r. [35] za raхunok koštiv Fondu zagalnoobov'язkovoju derzavnogo socialjnego straxuvannja Ukraїni na vipadok bezrobotta nadajutsja takі vidi zabezpečennja: dopomoga po bezrobottju, u tomu čislі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні. Фондом соціального страхування на випадок безробіття також надаються соціальні послуги, а саме: професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійнотехнічних та вищих навчальних закладах, у тому числі в навчальних закладах державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях; профорієнтація; пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; надання роботодавцям, які працевлаштовують громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, зазначені у ч. 1 ст. 14 Закону України «Про зайнятість населення», компенсації відповідно до ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення»; надання роботодавцям – суб'єктам

малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за відповідну особу за місяць, за який він сплачений відповідно до ст. 27 Закону України «Про зайнятість населення»; надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності відповідно до ст. 30 Закону України «Про зайнятість населення»; здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб відповідно до ст. 24-1 Закону України «Про зайнятість населення»; інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням.

За загальним правилом, розмір допомоги по безробіттю в Україні визначається у відсотковому відношенні до середньої заробітної плати звільненого працівника: до 2 років страхового стажу – 50 %; від 2 до 6 років – 55 %; від 6 до 10 років – 60 %; понад 10 років – 70 %. Однак застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених ст. 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 ст. 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, особи, зазначені у ч. 2 ст. 6 Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», особи, зазначені в абз. 3 ч. 4 ст. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі.

Основними джерелами формування коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування визначені страхові внески страхувальників – роботодавців та застрахованих осіб, суми фінансових санкцій, застосованих до

підприємств, установ, організацій та фізичних осіб за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів фондів, а також суми адміністративних штрафів, накладених на посадових осіб та громадян за такі порушення; кошти державного бюджету, що спрямовуються до Фонду у випадках, установлених законом; дохід, одержаний від використання тимчасово вільних коштів фондів, у тому числі резерву коштів фондів, розміщених на депозитному рахунку; благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб; інші надходження відповідно до законодавства України.

З переходом до ринкових відносин дедалі очевидною стає необхідність участі працівників у фінансуванні фондів соціального страхування, що дає їм можливість самим впливати на рівень свого соціального захисту в разі настання страхових випадків.

Перехід від фінансування загальнообов'язкового державного соціального страхування через систему податків до системи внесків має принципове значення, оскільки поняття «соціальний податок» та «страхові внески» різняться як за соціально – економічною природою, так і за роллю і призначенням у соціальному захисті. Страхові внески – це форма резервування заробітної плати, яка забезпечує матеріальні виплати та надання соціальних послуг працівникам в разі настання страхового випадку.

Кошти цільових страхових фондів не включаються до складу Державного бюджету України.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі - Фонд) створюється для управління страхуванням на випадок безробіття, акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-III, із змінами і статутом Фонду.

Видатки бюджету Фонду щодо забезпечення виплати допомоги по безробіттю є захищеними. Фінансування цих видатків проводиться у першочерговому порядку.

З бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття здійснюються видатки:

- матеріальне забезпечення та соціальні послуги;
- допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності;
- допомога на поховання;
- комісійна винагорода банкам за здійснення виплат матеріального забезпечення;
- професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації;
- видача ваучерів для підвищення конкурентоспроможності деяких категорій громадян;
- організація громадських робіт;
- працевлаштування безробітних шляхом надання дотацій роботодавцям;
- компенсація єдиного внеску роботодавцям;
- інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, та їх забезпечення;
- профорієнтація та її забезпечення;
- профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю;
- розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості;
- відшкодування Пенсійному фонду України витрат на виплату достроково призначеної пенсії;

- утримання Державної служби зайнятості;
- утримання Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості;
- забезпечення поточної діяльності правління Фонду;
- підвищення кваліфікації працівників Державної служби зайнятості;
- забезпечення міжнародного співробітництва;
- створення умов прийому та надання соціальних послуг;

Згідно ст. 7-1 профільного Закону перелік напрямів використання коштів Фонду доповнений, порівняно з аналогічним переліком Пенсійного фонду, профілактикою настання страхових випадків, а саме:

1. фінансуванням витрат роботодавця на оплату праці працівників, яких з метою запобігання вивільненню тимчасово переведено за їх згодою на іншу роботу (до 6 місяців протягом року) за умови збереження за ними основного місця роботи;
2. фінансуванням витрат роботодавця на професійну перепідготовку або підвищення кваліфікації працівників, щодо яких є загроза вивільнення у зв'язку з реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, тимчасовим припиненням виробництва, за умови збереження за працівниками місця роботи;
3. іншими профілактичними заходами, визначеними правлінням Фонду.

Пункти 1 та 2 переліку співвідносяться зі страховим принципом також вельми опосередковано. Пункт 3 (інші профілактичні заходи, визначені правлінням Фонду), на нашу думку, взагалі доцільно вилучити з переліку як такий, що не несе конкретного змістовного наповнення, відданий на розсуд правлінням Фонду, а отже може слугувати підставою для нецільового використання коштів.

Отже, сама доцільність існування в Законі статті 7-1 «Профілактика настання страхових випадків» викликає певний сумнів. Профілактика і страхування – кардинально різні сфери діяльності, які жодним чином не перетинаються. Проте остаточні висновки щодо доцільності фінансування Фондом соціального страхування на випадок безробіття заходів з профілактики настання страхових

випадків повинні робитись на підставі аналізу практики фінансування заходів, передбачених статтею 7-1 Закону.

У міру загострення соціально-економічної кризи в країні, у середовищі економістів, політиків та широких кіл громадськості поширюється думка про необхідність зменшення податкового навантаження на бізнес, зокрема щодо єдиного соціального внеску, частка якого спрямовується у Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Роль держави в системі соціального страхування на випадок безробіття полягає в тому, що вона виступає гарантом забезпечення прав застрахованих осіб. І в більшості Європейських держав ця роль реалізується шляхом надання дотацій із державного бюджету у разі дефіциту Фонду соціального страхування по безробіттю. Варто відзначити, що ефективність правозастосовної діяльності щодо матеріального забезпечення за соціальним страхуванням на випадок безробіття, а відповідно, і функціональність витрачання коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття контролюється Державною службою зайнятості.

Таким чином, основним (більше 90% від усіх надходжень) джерелом формування коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття є страхові внески (частина надходжень від єдиного соціального внеску, у 2019 році – 5,3%), що вказує на страховий характер побудови механізму формування доходів бюджету даного фонду. В свою чергу основним напрямом видатків Фонду соціального страхування на випадок безробіття є фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб, а саме, виплата допомоги по безробіттю застрахованим особам.

РОЗДІЛ 2 СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ 2.1. Порядок формування та використання фінансових ресурсів державного соціального страхування на випадок безробіття

Відмітимо, що Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття є цільовим централізованим страховим фондом, некомерційною самоврядною організацією. Кошти Фонду не включаються до складу коштів Державного бюджету України.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття проводить планування доходів і видатків, збирання й облік страхових внесків, забезпечують фінансування соціальних виплат, контроль за рухом коштів та здійснюють інші функції згідно із затвердженим статутом. Фонд не можуть займатися іншою діяльністю крім тієї, для якої його створено [35]. Управління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття здійснюється на паритетній основі державою, представниками роботодавців та застрахованих осіб (рис.1.1).

Поряд з цим, слід зазначити, що основними суб'єктами системи державного соціального страхування на випадок безробіття є: страховальники (роботодавці та/або застраховані особи), страховик (Фонд соціального страхування на випадок безробіття) і застраховані громадяни (рис.1.2).

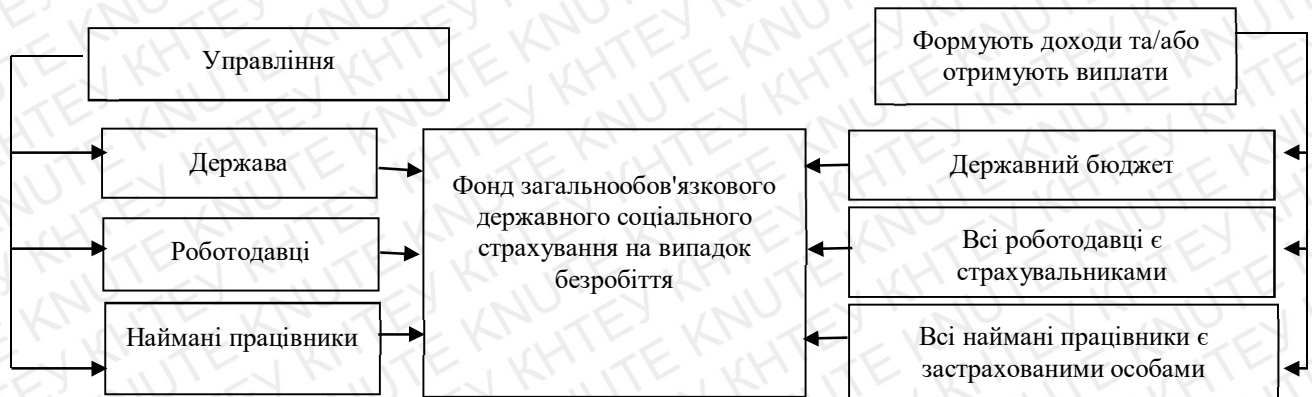

Рис. 1.1. Паритетна участь в управлінні Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття України

Джерело: Складено автором за даними: Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000р. №1533-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Відмітимо, що на сучасному етапі до функцій страховика, органічно притаманних системі, додаються інші, надлишкові функції. Донині такі функції, з одного боку, обтяжують функціонування системи, роблять її занадто громіздкою, а з іншого – створюють підґрунтя для нецільового використання коштів та різного роду зловживань. Проте головною вадою є збереження нестрахових принципів, у тому числі існування виплат нестрахового характеру. Одним із принципів загальнообов'язкового страхування є цільове використання коштів. Отже, головною статтею видатків Фонду повинні бути страхові виплати, які апріорі є адресними, тобто на користь конкретної застрахованої особи, для якої страховий ризик матеріалізувався в страховий випадок. До того ж, виходячи з економічної сутності соціального страхування, страховий випадок не повинен бути наслідком погіршення добробуту громадян, пов'язаний з їх життям, здоров'ям та працездатністю, тому обов'язковими атрибутами страхових виплат мають бути адресний характер та втрата громадянами доходів. Натомість ознаками нестрахових виплат є безадресний характер та відсутність прямого зв'язку з утратою громадянином доходів. Отже, Фонд соціального страхування на випадок

безробіття у переліку напрямів використання коштів має такі, що частково чи повністю не відповідають критеріям страхових виплат: адресності та факту втрати доходу. У контексті необхідності остаточного запровадження страхового принципу в соціальному страхуванні постає питання щодо доцільності збереження цих напрямів у статутній діяльності Фонду.

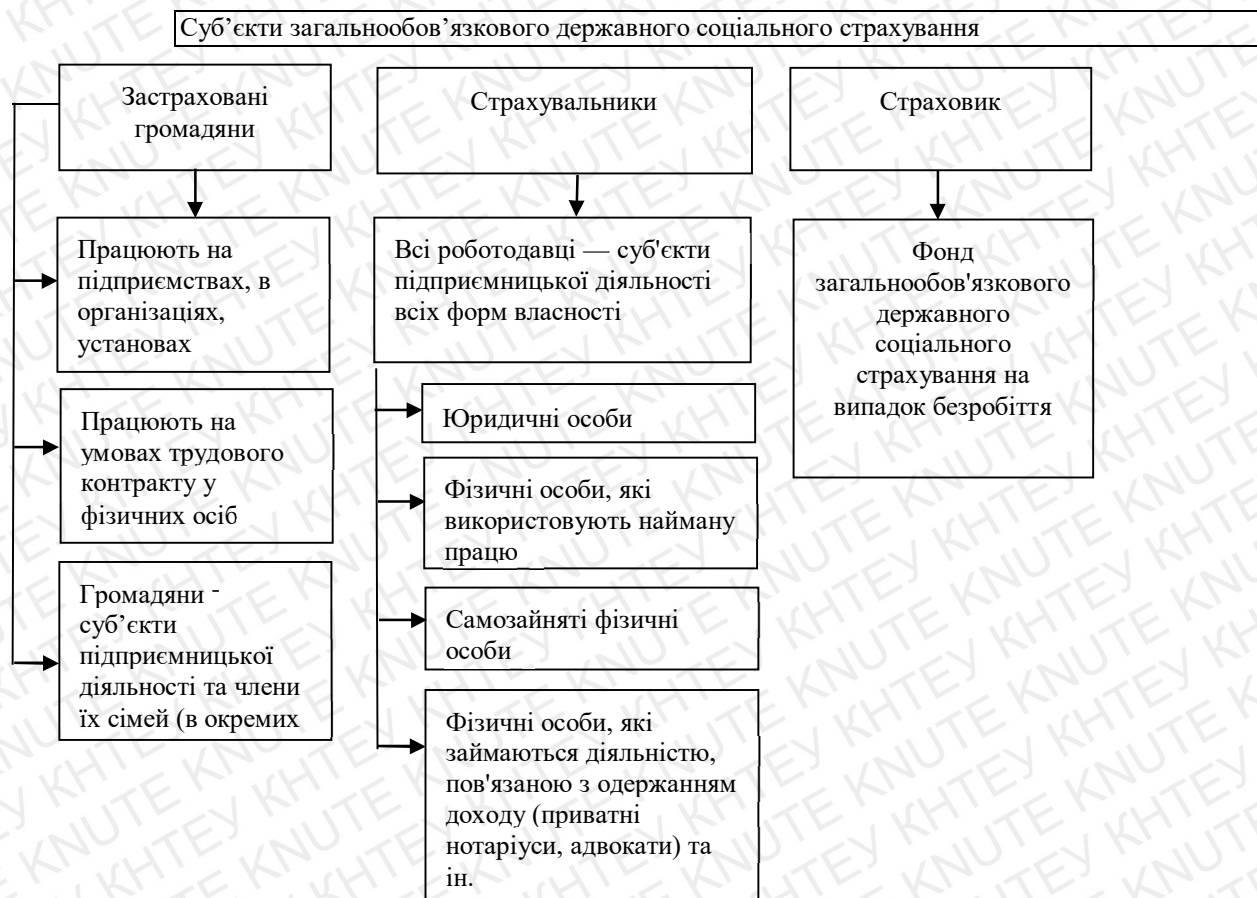

Рис. 1.2. Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

Джерело: Складено автором за даними: Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000р. №1533-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Громадяни використовують своє право на соціальне страхування шляхом подання заяви до спеціально уповноважених органів. Що стосується безробіття, то компетенцію щодо реєстрації осіб та реалізацію їх прав на матеріальне забезпечення та соціальні послуги мають Державна служба зайнятості та Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Також держава гарантує право громадян на захист своїх прав в судовому порядку та право колективних та індивідуальних звернень до цих органів.

Принцип обов'язковості страхування на випадок безробіття всіх працюючих на законних підставах, та можливості добровільного страхування передбачає, що страхуванню на випадок безробіття підлягають всі особи перераховані в ст. 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». До них відносяться особи, які працюють на умовах трудового чи цивільно-правового договору (контракту), які проходять альтернативну (невійськову) службу, військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби) та інші службовці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, фізичні особи-підприємці, члени фермерського господарства, якщо вони не підлягають страхуванню на інших підставах. Інші особи беруть участь у страхуванні на добровільній основі, наприклад члени особистого селянського господарства, якщо вони не працюють на основі договору, громадяни України, які працюють за кордоном та не застраховані в іншій країні. Обов'язковість участі вказаних категорій у соціальному страхуванні передбачає також їх обов'язок сплачувати страхові внески - це кошти єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, спрямовані на страхування на випадок безробіття відповідно до пропорцій, визначених законом. Страхові внески за найманих працівників сплачують роботодавці, самозайняті та фізичні особи-підприємці здійснюють це самостійно. Саме період сплати цих внесків формує страховий стаж, який є підставою для отримання забезпечення і послуг внаслідок настання страхового випадку. А ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визнано злочином відповідно до ст. 212-1 Кримінального кодексу України. Крім застрахованих осіб право на забезпечення та соціальні послуги відповідно до Закону має також молодь, яка закінчила навчання, звільнилася із служби і яка потребує допомоги у пошуку першого робочого місця у разі надання їй статусу безробітної.

Право на соціальні послуги щодо пошуку роботи, навчання та підвищення кваліфікації, консультацію у державній службі зайнятості мають також працюючі пенсіонери. Принцип цільового використання коштів страхування на випадок безробіття передбачає витрату коштів Фонду виключно на діяльність передбачену ч. 2 ст. 16 Закону. Даний принцип тісно пов'язаний з принципом обов'язковості фінансування Фондом витрат на надання допомоги по безробіттю та соціальних послуг. Оскільки виплата забезпечення та надання послуг, передбачених статтею 7 Закону, і фінансування профілактичних заходів є першочерговими видатками.

Також кошти Фонду спрямовуються на фінансування діяльності Державної служби зайнятості; формування резерву коштів Фонду; організацію роботи Єдиної інформаційно-аналітичної системи Державної служби зайнятості; функціонування правління Фонду; реалізацію заходів визначених Законом України «Про зайнятість населення». Ці кошти не входять до складу Державного бюджету і на їх використання не поширюється бюджетне законодавство.

Для забезпечення реалізації принципу цільового використання коштів регламентується процедура призначення та виплати видів матеріального забезпечення, що включає встановлення переліку документів, подання яких дає право на отримання допомоги, порядок вирішення питання про призначення або відмову в призначенні допомоги, порядок нарахування, перерахування та припинення допомоги. Також встановлюються чіткі строки виплати та розміри виплат у відсотковому відношенні до заробітної плати заявника, з врахуванням різних факторів. Ще однією умовою є встановлення звітності, нагляду та контролю за діяльністю Фонду, зокрема, за порядком та спрямованістю витрачання коштів.

Відповідно до Статуту Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття серед інших завдань виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів належать подання на розгляд правління Фонду: проекту бюджету та звіту про виконання бюджету Фонду, звіту про діяльність. Реалізація принципу цільового використання забезпечується також наявністю юридичної відповідальності за його порушення, як самим Фондом, так і

отримувачами коштів цього Фонду. Згідно зі ст. 244-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Фонд уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (стаття 165-3) та перешкоджанням уповноваженим особам органів Фонду у проведенні перевірок (стаття 188-23).

Принцип солідарності стосується усіх видів загальнообов'язкового державного соціального страхування і означає, що страхові внески, сплачені працівниками та роботодавцями поточного року, не накопичуються для індивідуального використання, а розподіляються між фондами для надання матеріального забезпечення і соціальних послуг особам, що цього потребують. Тобто відбувається перерозподіл коштів від працездатних до непрацездатних. Таким чином, кожен працюючий робить свій вклад для соціального захисту членів суспільства, які потребують матеріальної підтримки внаслідок втрати заробітку. Одночасно з тим платник створює підстави для реалізації свого права на таке ж забезпечення у майбутньому, у разі настання страхового випадку.

На нашу думку, принцип солідарності виявляється в декількох напрямках. По-перше, це солідарність поколінь, адже сучасне працездатне покоління фінансує виплату пенсій і допомог тим, хто не може забезпечити себе самостійно, а згодом, коли нинішні працюючі особи втратять працездатність, їх буде утримувати наступне покоління. По-друге, більшу частину страхових внесків сплачують не самі працівники, а роботодавці. В такому випадку останні є солідарними із застрахованими особами. По-третє, кількість сплачених внесків опубліковується на спеціальних рахунках застрахованих осіб, але розмір їх допомог залежить не від розміру внесків, а від тривалості страхового стажу і розміру заробітної плати.

Принцип субсидування з одного боку, означає відповідальність працездатних громадян за своє майбутнє шляхом встановлення обов'язку зі сплати внесків у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, що дає їм право на соціальні виплати в майбутньому. А з іншого боку, держава бере на себе

обов'язок компенсувати частину витрат на надання допомог у разі виникнення дефіциту коштів Фонду, шляхом асигнувань з Державного бюджету.

Принцип паритетності в управлінні страхуванням на випадок безробіття держави, представників застрахованих осіб та роботодавців передбачає спільне управління Фондом цими суб'єктами. Відповідно до ст. 10 Закону управління Фондом здійснює правління Фонду, до складу якого входять по 5 представників від держави, застрахованих осіб та роботодавців, які виконують свої обов'язки на громадських засадах. Представники держави призначаються Кабінетом Міністрів України. Представники застрахованих осіб і роботодавців обираються (делегуються) репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями профспілок та об'єднаннями організацій роботодавців, в порядку визначеному сторонами соціального діалогу самостійно. Не може представляти сторону особа, яка не є громадянином України або має не погашену і не зняту судимість за вчинення умисного злочину, а також особа, яка звільнена з останнього місця роботи з залежних від неї підстав (систематичного невиконання обов'язків, прогул, розкрадання та ін.). Крім цього, голова правління Фонду обирається з членів правління Фонду строком на два роки по чергово від представників кожної сторони та має двох заступників. Даний принцип забезпечує узгодженість діяльності Фонду з інтересами всіх зацікавлених сторін і сприяє недопущенню ігнорування прав жодної з них.

Принцип законодавчого визначення умов і порядку здійснення страхування на випадок безробіття передбачає, що реалізація права осіб на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, виконання Фондом та його органами своїх повноважень здійснюється в межах і порядку визначеному законом. Конкретні умови та тривалість надання допомоги по безробіттю; її розмір; припинення, відкладення виплат матеріального забезпечення та скорочення їх тривалості; права, обов'язки та відповідальність Фонду, роботодавця та застрахованих осіб; відповідальність за порушення законодавства та порядок вирішення спорів чітко

визначенні Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Принцип диференціації розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття передбачений ст. 23 Закону.

Безробітні, які мають страховий стаж не менше ніж 6 місяців протягом останніх 12 місяців, що передували реєстрації, отримують допомогу у розмірі, що визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу) залежно від страхового стажу, але не менше ніж мінімальний розмір допомоги по безробіттю в такому співвідношенні: стаж до 2 років - 50 відсотків заробітної плати; від 2 до 6 років - 55 відсотків; від 6 до 10 років - 60 відсотків; понад 10 років - 70 відсотків. Крім цього, тривалість безробіття впливає на розмір виплати допомоги: перші 90 календарних днів - 100 відсотків встановленого розміру допомоги; протягом наступних 90 днів - 80 відсотків; у подальшому – 70 відсотків. Загальна тривалість виплати допомоги становить не більше 360 календарних днів протягом двох років, а початком виплат є 8 день після реєстрації особи.

Закон передбачає право на мінімальну допомогу особам, які не мають необхідного стажу у 6 місяців. Крім цього, розмір і термін виплати допомоги залежить від причин звільнення особи з попереднього місця роботи. Тому внаслідок звільнення через прогул і систематичне невиконання трудових обов'язків без поважних причин, появу в нетверезому стані, вчинення розкладання, звільнення керівника на вимогу виборного органу первинної профспілкової організації, чи інших - додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця особа має право на допомогу в мінімальному розмірі. А виплата допомоги особам, які самостійно звільнилися з останнього місця роботи без поважних причин починається з 91-го календарного дня. Розмір і тривалість виплати допомоги також залежить від соціального статусу, наприклад молодь, а також взята на облік внутрішньо переміщена особа, яка без необхідних документів отримала статус безробітного, отримують мінімальний розмір допомоги. Тривалість виплат для таких осіб становить не більше 180 календарних днів

протягом двох років. А для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) не більше 720 календарних днів.

Дослідження сучасного стану фінансового забезпечення державного соціального страхування на випадок безробіття буде здійснено нами у наступному параграфі кваліфікаційної роботи.

2.2. Аналіз розвитку фінансового забезпечення видатків соціального страхування на випадок безробіття

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття проводить планування доходів і видатків, збирання й облік страхових внесків, забезпечують фінансування соціальних виплат, контроль за рухом коштів та здійснюють інші функції згідно із затвердженим статутом.

Доходи Фонду у 2017-2020 роках формувались із власних доходів, коштів Державного бюджету України та інших надходжень.

Дохідна частина бюджету Фонду була сформована за рахунок [1, с. 29]:

- страхових внесків (у 2017-2020 роках);
- інших надходжень (у 2017-2020 роках);
- коштів Державного бюджету на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС (у 2017-2019 роках);
- коштів Державного бюджету на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (у 2018-2020 роках);
- коштів з Фонду Covid-19 (2020 р.)

Фактичні доходи бюджету Фонду у 2017-2020 р. наведено на рис. 2.1.

Так, протягом 2017–2019 рр. сукупні доходи Фонду перманентно зростали (приріст за ці роки становив 2502,4 млн. грн., або 25,2%). У 2020 р. констатовано

різке збільшення обсягів доходів Фонду від запланованих, що пов'язано із коронавірусною пандемією та скороченням рівня зайнятості.

Надходження страхових внесків до Фонду тільки показало зростаючу динаміку у 2017-2020 рр. Детальна інформація про заплановані та фактичні надходження страхових внесків до Фонду за цей період подано на рис. 2.2.

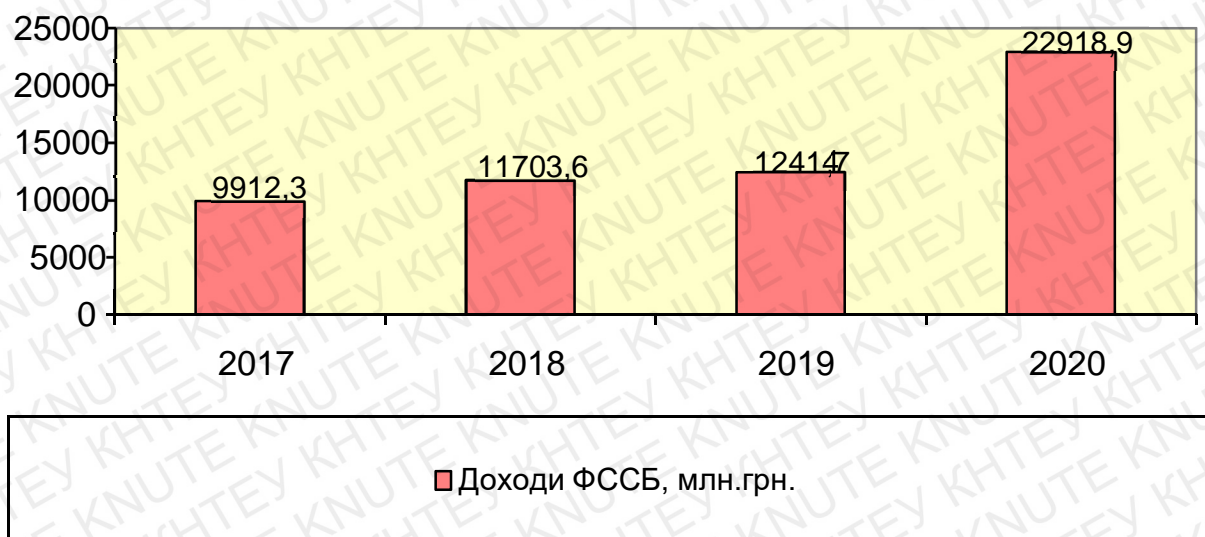

Рис. 2.1. Динаміка доходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2017-2020 рр. [1, с. 30]

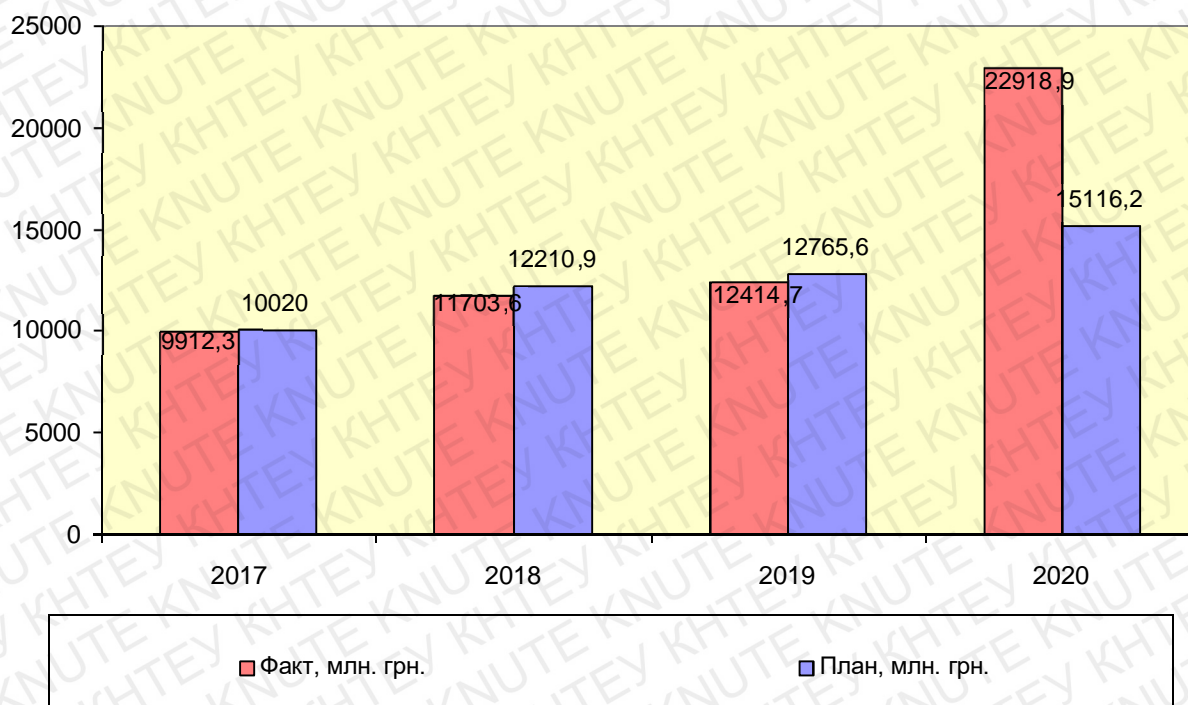

Рис. 2.2. Динаміка планованих та фактичних надходжень страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2017-2020 рр. [1, с. 31]

У 2017 році доходи Фонду становили 9912370,7 тис. грн. або 98,9% від запланованого показника (10020620,5 тис. грн.). Доходи Фонду за джерелами надходжень розподілились на: страхові внески – 9849575,9 тис. грн. або 98,7% від запланованого показника (9979192,9 тис. грн.); інші надходження – 62612,4 тис. грн. або 153,1 % від запланованого показника (40903,0 тис. грн.); кошти Державного бюджету на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС – 182,4 тис. грн. або 34,8 % від запланованого показника (524,6 тис. грн.) [1, с. 31].

Доходи Фонду у 2018 році становили 11703406,8 тис. грн. або 95,8 % від запланованого показника (12210959,2 тис. грн.). Доходи Фонду за джерелами надходжень розподілились на: страхові внески – 11581868,6 тис. грн. або 96,0% від запланованого показника (12069673,2 тис. грн.); інші надходження – 121204,6 тис. грн. або 86,4% від запланованого показника (140220,8 тис. грн.); кошти Державного бюджету України – 333,6 тис. грн. або 31,3% від запланованого показника (1065,2 тис. грн.), у тому числі на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС – 333,6 тис. грн. або 125,8 % від запланованого показника (265,2 тис. грн.) та 0,0 тис. грн. із запланованих 800,0 тис. грн. на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

У 2019 році доходи Фонду становили 12414761,0 тис. грн. або 97,3% від запланованого показника (12765691,1 тис. грн.). Доходи Фонду за джерелами надходжень розподілились на: страхові внески – 12275314,5 тис. грн. або 97,1 % від запланованого показника (12644 761,3 тис. грн.); інші надходження – 138318,3 тис. грн. або 116,0 % від запланованого показника (119 287,1 тис. грн.); кошти

Державного бюджету України на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС – 498,8 тис. грн. або 59,2 % від запланованого показника (842,7 тис. грн.); кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 629,4 тис. грн. або 78,7 % від запланованого показника (800,0 тис. грн.) [1, с. 32].

У 2020 році доходи Фонду становили 22918912,8 тис. грн. або 151,6 % від запланованого показника (15116258,2 тис. грн.). Доходи Фонду за джерелами надходжень розподілились на: страхові внески – 11914330,3 тис. грн. або 90,1 % від запланованого показника (13223452,0 тис. грн.); інші надходження – 1309434,1 тис. грн. або 69,3% від запланованого показника (1892026,2 тис. грн.); кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 312,3 тис. грн. або 40,0 % від запланованого показника (780,0 тис. грн.); кошти з Фонду Covid-19 – надані на безповоротній основі – 9695460,7 тис. грн. [1, с. 32]

Структура доходів Фонду наведена на рис. 2.3.

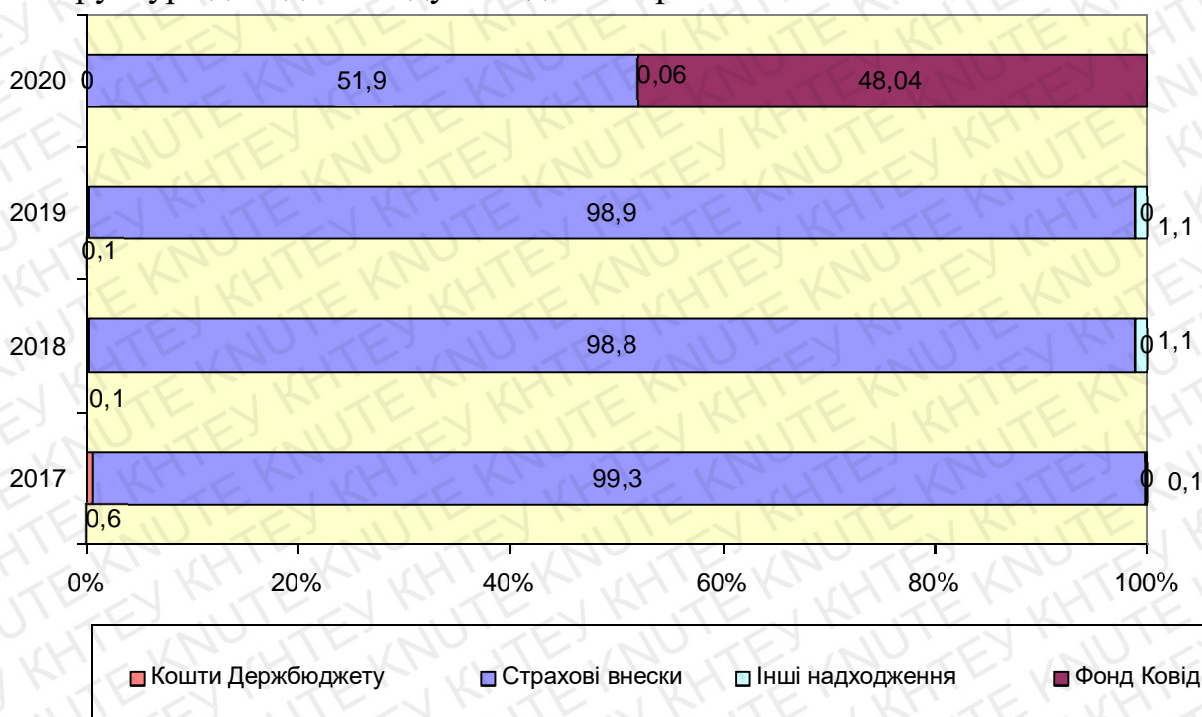

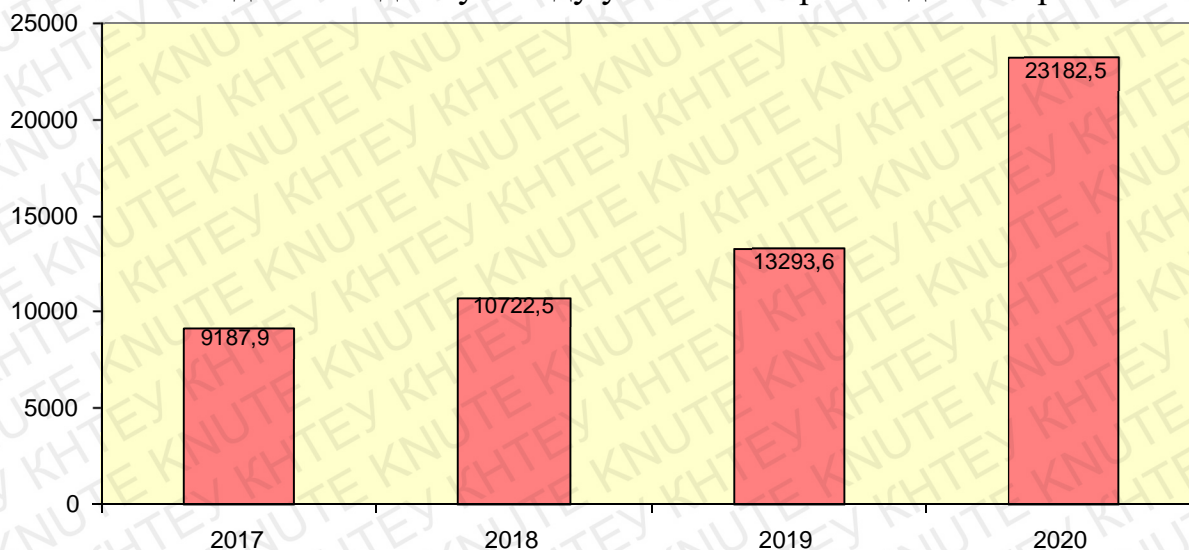
Рис. 2.3. Структура доходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2017-2020 рр.

У підсумку зауважимо, що загалом страхові надходження займають левову частку надходжень до бюджету Фонду (від 90 до 99,3%).

Якщо розглядати видатки Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, то його кошти використовуються на [19]:

- 1) виплату забезпечення та надання соціальних послуг;
- 2) фінансування заходів, спрямованих на запобігання настанню страхових випадків, у межах коштів, передбачених бюджетом Фонду на такі цілі;
- 3) відшкодування Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію осіб, зазначених у ч. 2. ст. 20 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»;
- 4) фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів, управління Фондом, розвиток його матеріальної та інформаційної бази;
- 5) створення резерву коштів Фонду.

Фактичні видатки бюджету Фонду у 2017-2020 р. наведено на рис. 2.4.

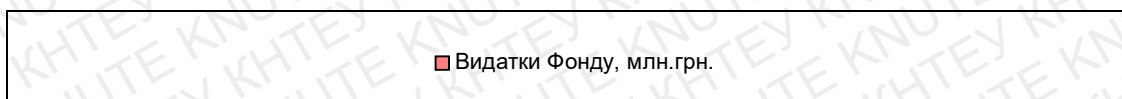

Рис. 2.4. Динаміка видатків Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2017-2020 рр. [1, с. 42]
 Так, протягом 2017–2019 рр. видатки Фонду перманентно зростали (приріст за ці роки становив 4105,7 млн. грн., або 44,6%). У 2020 р. констатовано різке збільшення видатків Фонду від запланованих, що пов'язано із коронавірусною пандемією.

Витрачання страхових внесків Фонду показало зростаючу динаміку у 2017-2020 рр. Детальна інформація про заплановані та фактичні витрати страхових внесків до Фонду за цей період подано на рис. 2.5.

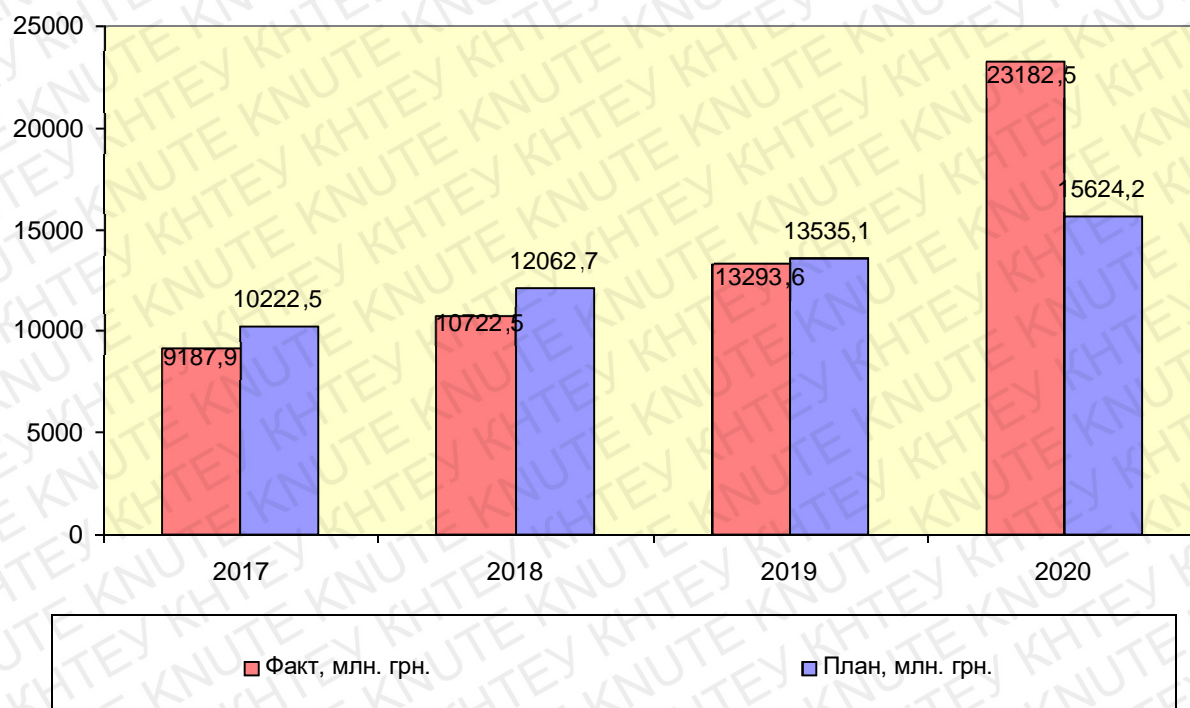

Рис. 2.5. Динаміка запланованих та фактичних витрат страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2017-2020 рр. [1, с. 43]

Загальні видатки Фонду у 2017 році становили 9187950,4 тис. грн. і є меншими за планований показник на 1134624,3 тис. грн. (89,0% від планового показника – 10322574,7 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Матеріальне

забезпечення на випадок безробіття» у 2017 році становили 7398295,4 тис. грн., що складає 86,9 % від планового показника (8514417,8 тис. грн.). Витрати Фонду за статтею «Утримання та забезпечення діяльності державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості, управління Фондом» у 2017 році склали 1687477,5 тис. грн., що складає 99,0 % від планового показника (1704970,5 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості» у 2017 році становили 59554,2 тис. грн., що складає 99,3 % від планового показника (60000,0 тис. грн.). Витрати Фонду за статтею «Соціальні послуга та заходи сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю» у 2017 році становили 42603,8 тис. грн., що складає 98,8% від планового показника (43136,4 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату достроково призначеної пенсії» у 2017 році склали 19,5 тис. грн., що становить 39,0 % від планового показника (50,0 тис. грн.) [1, с. 44].

Загальні видатки Фонду у 2018 році склали 10722513,8 тис. грн. і є меншими за планований показник на 1340212,0 тис. грн. (становили 88,9 % від планового показника – 12062725,8 тис. грн.). Витрати Фонду за статтею «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» у 2018 році склали 7784226,3 тис. грн., що становить 86,6 % від планового показника (8993835,6 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю» у 2018 році склали 522855,9 тис. грн. або 82,8 % від планового показника (631736,0 тис. грн.). Витрати за статтею «Утримання та забезпечення діяльності державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості, управління Фондом» у 2018 році склали 2357258,9 тис. грн. або 99,2 % від планового показника (2376683,5 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості» у 2018 році становили 58172,7 тис. грн., що складає 96,2% від

планового показника (60455,7 тис. грн.). Витрати Фонду за статтею «Відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату достроково призначеної пенсії» у 2018 році відсутні (плановий показник складав 15,0 тис. грн.) [1, с. 44].

Загальні видатки Фонду у 2019 році становили 13293680,7 тис. грн. і є меншими за планований показник на 241491,3 тис. грн. (становили 98,2 % від планового показника – 13535172,0 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» у 2019 році склали 9512208,7 тис. грн., що становить 98,5 % від планового показника (9661478,0 тис. грн.). Витрати за статтею «Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю» у 2019 році склали 651702,0 тис. грн., що становить 92,8 % від планового показника (702357,7 тис. грн.). Видатки за статтею «Утримання та забезпечення діяльності державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості, управління Фондом» у 2019 році склали 3069059,7 тис. грн., що становить 98,7 % від планового показника (3110322,5 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості» у 2019 році становили 54034,1 тис. грн., що складає 89,8% від планового показника (60129,1 тис. грн.). Витрати Фонду за статтею «Відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату достроково призначеної пенсії» у 2019 році відсутні (плановий показник складав 12,0 тис. грн.) [1, с. 45].

Загальні видатки Фонду у 2020 році становили 23182570,1 тис. грн. і є набагато більшими за планований показник на 7558309,1 тис. грн. (становили 149,3 % від планового показника – 15624261,0 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» у 2020 році склали 18407573,7 тис. грн., що становить 98,5 % від планового показника (11624986,7 тис. грн.). Витрати за статтею «Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю» у 2020 році склали 852813,0 тис. грн., що становить 123,5 % від планового

показника (690126,6 тис. грн.). Видатки за статтею «Утримання та забезпечення діяльності державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості, управління Фондом» у 2020 році склали 3878143,1 тис. грн., що становить 119,2 % від планового показника (3251021,4 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Розвиток та супроводження Єдиної інформаційно-аналітичної системи державної служби зайнятості» у 2020 році становили 44029,2 тис. грн., що складає 75,7% від планового показника (58114,3 тис. грн.). Видатки Фонду за статтею «Відшкодування Пенсійному фонду витрат на виплату достроково призначеної пенсії» у 2020 році склали 11,2 тис. грн., що становить 93,3 % від планового показника (12,0 тис. грн.) [1, с. 46].

Загалом видатки Фонду за статтею «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» займають лівову частку видатків з бюджету Фонду (від 80,5 до 93,6%).

Результати проведеного аналізу динаміки видатків бюджету Фонду засвідчують стійку тенденцію до зростання їх обсягів, що пояснюється несприятливою ситуацією, яка склалася на вітчизняному ринку праці й спонукала до збільшення обсягів видатків на виплату допомоги по безробіттю. Особливе зростання видатків спостерігалось у 2020 році у зв'язку із коронавірусною пандемією.

РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

3.1. Світовий досвід соціального страхування на випадок безробіття

Якщо звернутися до зарубіжного досвіду, то слід відзначити, що сьогодні основна увага у економічно розвинених країнах світу приділяється заходам, спрямованим на активізацію, з одного боку роботи служб зайнятості, а з іншого, зусиль безробітних по пошуку нового робочого місця. Останнє включає значну лібералізацію поняття підходящої роботи, ув'язку активності пошуків роботи з розміром допомоги, матеріальне заохочення безробітних, які працевлаштовуються в короткий термін.

Особливе місце серед заходів спрямованих на забезпечення зайнятості та захист від безробіття в економічно розвинених країнах є система соціального страхування на випадок безробіття, яка передбачає застосування різних механізмів і засобів надання безробітним допомоги. Практика соціального страхування на випадок безробіття в країнах Західної Європи, США та Японії діє з початку ХХ століття, впродовж якого ця система постійно розвивалася і вдосконалювалася. Спершу допомога з безробіття надавалася тільки тим найманим працівникам, які мали достатній страховий і трудовий стаж і своєчасно робили страхові внески. Як правило, розмір допомоги з безробіття був тоді для всіх однаковим, а тривалість її виплати обмежувалася в одних країнах кількома місяцями, в інших – розтягувалася на рік і більше. Згодом система соціального страхування на випадок безробіття еволюціонувала: розширювалося коло професій, з яких виплачувалася допомога: підвищувалися її розміри; згодом виникла залежність даних розмірів від заробітної плати застрахованих найманих працівників за останнім місцем роботи: подовжувався період виплати допомоги з безробіття.

Сьогодні, незважаючи на велику увагу всього суспільства до проблеми безробіття та постійне вдосконалення системи соціального страхування на випадок

безробіття, в багатьох країнах нею досі не охоплені всі категорії працівників. Так, у Бельгії та Данії до кола осіб, то не отримують допомогу з безробіття, належать деякі категорії високооплачуваних державних службовців, сезонні та тимчасові працівники, надомники, а також зайняті індивідуальною трудовою діяльністю. По-різному складається практика зарубіжних країн і щодо термінів виплати допомоги з безробіття. Приміром, її виплаті передують так звані «періоди очікування», який в Італії становить сім днів, у Франції, Великобританії та Ірландії – по три дні, а в Німеччині, Бельгії, Нідерландах, Данії, Люксембурзі допомога з безробіття сплачується з першого дня його настання.

Також існують розходження у рівні і тривалості її виплати. Так, у Данії розмір допомоги становить 90 % попередньої заробітної плати, якщо ця сума не перевищує певного максимального рівня, і сплачується протягом чотирьох років. У Нідерландах терміном на 2 роки в середньому 70 % заробітної плати за останнім місцем роботи, проте конкретний розмір допомоги систематично уточнюється і залежить від віку безробітного, стажу його роботи, складу сім'ї. В деяких країнах розмір допомоги коливається від 30 до 60 % заробітної плати, в інших – встановлюється фіксований розмір допомоги. В більшості країн встановлено порядок, за яким навіть після закінчення чинного терміну виплати допомоги, згідно з програмами соціальної допомоги безробітним забезпечуються доходи, не нижчі від встановленої межі малозабезпеченості. При цьому діє система контролю і перевірки доходів усіх членів сім'ї безробітного.

Фінансування системи соціального страхування на випадок безробіття впродовж її існування перетерпіло ряд змін. Спершу кошти страхових фондів формувалися переважно завдяки внескам застрахованих найманих працівників, згодом потрохи акцент в фінансуванні системи соціального страхування на випадок безробіття змістився на роботодавців. Сьогодні практика зарубіжних країн з розвинутою економікою в питаннях визначення пайової участі роботодавців і працівників у формуванні страхових фондів на випадок безробіття (розміри

відрахувань наводяться: з підприємств – у відсотках до фонду оплати праці, з працівників – у відсотках до заробітної плати) виглядає так: у США та Іспанії роботодавці відраховують 6,20 %, у Швеції – 5,42 %, Франції – 5,13 %, у Японії – 0,75 %, Австрії – 3,0 %, Німеччині – 3,25 %. Щодо відрахувань до страхових фондів на випадок безробіття з боку працівників, то такі країни, як США, Швеція й Італія не практикують цих відрахувань, а в Японії відраховується 0,4 %, Іспанії – 1,6 %, Німеччині, Канаді і Австрії – 2,9–3,25 % .

Третім учасником формування страхових фондів на випадок безробіття у зарубіжних країнах є держава, котра компенсує нестачу коштів для належної соціальної підтримки окремих верств безробітних. Так, уряд Японії фінансує 25 % витрат на виплату допомоги.

Досвід зарубіжних країн переконує, що саме тристороннє партнерство у фінансовому забезпеченні фонду соціального страхування на випадок безробіття (найманий працівник, роботодавець, держава) забезпечує найвищий ступінь соціального захисту працівників.

У даний час в розвинених країнах існують чотири основні моделі ринків праці та стимулювання зайнятості, а саме: американська, японська, шведська та європейська.

Так, для американської моделі ринку праці характерною ознакою є децентралізація робочої сили. Кожен штат США має свій закон про зайнятість населення, формування і використання фондів страхування на випадок безробіття. Якщо в економіці спостерігається падіння виробництва або темпів його зростання, то наслідком цього є обов'язкове вивільнення надлишкової робочої сили. Розмір заробітної плати залежить, насамперед, від складності праці. Особливістю є також те, що підприємства (фірми) займаються питаннями підвищення кваліфікації лише для специфічних робіт і робочих місць. З метою зменшення безробіття дана модель припускає створення робочих місць з низькою продуктивністю для значної частини працездатних громадян, які мають, відповідно, і низькі доходи. Формально

безробіття зменшується, але виникає великий клас «нових бідних» – працюючої бідноти.

В японській моделі можна виділити такі характерні особливості: створення профспілок безпосередньо на підприємствах, у компаніях, а не на рівні галузей; система довічного найму; визначення ставки заробітної плати залежно від стажу роботи, віку, складу родини. Так, зайнятість працівників від початку трудової діяльності до пенсійного віку базується, як правило, на трудових відносинах, заснованих на «довічному найманні». Це гарантує працівникам роботу протягом усього активного життєвого циклу. В той же час, в Японії існує порядок примусового звільнення персоналу за віком (система граничного віку перебування у фірмі). Більше 90 % японських фірм використовують такі системи. При цьому переважна більшість японських фірм установлює примусовий вік звільнення персоналу 60 років [12, с. 26]. Для Японії характерні такі способи пошуків робочого місця, як використання особистих зв'язків і зв'язків свого колишнього роботодавця (у сукупності це від 15 до 27 % таких, що поступили на роботу – в залежності від розміру підприємства). У Японії працевлаштування безробітних і збір внесків, виплата допомоги з безробіття на низовому, практичному, рівні зосереджені в руках однієї й тієї ж служби, якою є PESO. Це істотно відрізняє японську практику від західної, яка концептуально стоїть на позиціях чіткого розмежування і поділу двох функцій державної трудової політики. У результаті в Японії політика зайнятості не протиставляється тій пасивній частині трудової політики в цілому, що має соціально-захисний характер.

Шведська модель, яку застосовують в основному скандинавські країни, відрізняється активною політикою в сфері зайнятості, зокрема перевага віддається професійному навчанню, перепідготовці та підвищенню кваліфікації. Дана модель орієнтується на забезпечення зайнятості практично для всієї робочої сили шляхом створення робочих місць у державному секторі із середніми, задовільними умовами праці й оплати. Недолік такої політики – розрахунок тільки на державні фінансові

засоби, обмеження чи виснаження яких неминуче веде до спаду виробництва і різкого скорочення робочих місць.

Основні засади, на яких базується шведська політика зайнятості, такі:

- стримування зростання прибутку та заробітної плати, тобто обмежувальна фіскальна політика;
- здійснення політики «солідарності» в заробітній платі з метою забезпечення рівної оплати за рівну працю;
- компенсаційні виплати працівникам з найнижчою заробітною платою;
- систематичне створення нових робочих місць.

Європейська модель зайнятості ґрунтується на скороченні чисельності зайнятих при підвищенні продуктивності праці і, відповідно, зростанні доходів працюючої частини населення. Така політика вимагає створення дорогої системи допомог для постійно зростаючої чисельності безробітних. Так, в англосаксонській моделі підприємства, як правило, створюються на акціонерній основі, мають розділені права власності і управління. Працівники підприємства, якщо вони не є акціонерами, обмежені у правах, а вплив держави в такій системі незначний. У Німеччині наймані робітники є не просто фактором виробництва, вони поділяють з роботодавцями соціальну і корпоративну відповідальність. Держава тут виконує посередницькі і координуючі функції, які спрямовані на досягнення згуртованості і соціальної справедливості, що є важливим з погляду підвищення ефективності ринкової системи.

Аналізуючи сучасний стан справ в сфері зайнятості в економічно розвинутих країнах можна дійти висновку, що незважаючи на певні недоліки вказані системи добре себе зарекомендували на закордонних ринках праці. Щодо України, то це специфічна держава, і світовий досвід в сфері зайнятості не повинен нею запозичуватись без врахування її політичних, національних, економічних та культурних особливостей, природного і людського потенціалів, оскільки навіть самий прогресивний досвід не завжди буде співпадати з реальними соціально-економічними та природно-ресурсними умовами конкретної країни.

3.2. Напрями розвитку фінансового забезпечення державного соціального страхування населення на випадок безробіття в Україні

Відмітимо, що стан справ, який склався у соціальній сфері в Україні, вимагає від державних інституцій при обґрунтуванні напрямів реформування державного соціального страхування урахування цих факторів з відповідним формуванням ефективних заходів, спрямованих на вдосконалення системи соціального страхування, зокрема і у напрямі фінансового забезпечення державного соціального страхування населення України на випадок безробіття. Визначальними напрямками у вирішенні зазначених проблем можуть стати стратегія та тактика забезпечення фінансовими ресурсами Фонду державного соціального страхування населення України на випадок безробіття.

Реалізація стратегії здійснюється за допомогою тактичних заходів, які включають набір фінансових рішень щодо стратегічних завдань. Тактика, на відміну від стратегії, пов'язана з реалізацією локальних, поточних завдань функціонування Фонду і базується на оперативному й поточному плануванні. При стабільній стратегії тактика має бути гнучкою, що пояснюється дією зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на діяльність Фонду (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Організація діяльності Фонду соціального страхування на випадок безробіття з урахуванням впливу відповідних чинників

У вищезазначеному контексті нами запропоновано такі стратегічні напрями щодо розвитку фінансового забезпечення Фонду державного соціального страхування населення України на випадок безробіття:

1. Реформування і гармонізація нормативно-правової бази щодо забезпечення діяльності Фонду.
2. Удосконалення організаційної структури Фонду.
3. Забезпечення дотримання балансу між взятими фондом зобов'язаннями і їх реалізацією.
4. Підвищення довіри населення до Фонду та налагодження комунікації між донорами та реципієнтами послуг.

Обґрунтуємо запропоновані стратегічні напрями функціонування Фонду.

1. *Реформування і гармонізація нормативно-правової бази щодо забезпечення діяльності Фонду.* Тактичним напрямом тут є врегулювання порядку надання Фонду бюджетних позик на покриття видатків. Такі розриви між доходами та витратами трапляються іноді у зв'язку з дефіцитом бюджету фонду, а також з появою короткострокових адресних виплат, коштів на які не було передбачено в конкретному періоді.

Наступним тактичним напрямом є створення шкали заробітних плат і страхових виплат в залежності від галузі. У зарубіжних країнах, зокрема в Німеччині, за результатами аналізу функціонування та фінансування соціальної сфери дійшли висновку, що ефективним напрямом матеріального забезпечення населення і наповнення бюджетів державних фондів соціального страхування є створення шкали мінімальних заробітних плат за галузями. Це не лише дозволяє забезпечити гідну оплату праці в залежності від важкості, ризику та кваліфікації за рахунок встановлення на законодавчому рівні мінімальних розмірів заробітних плат, але й збільшити надходження до бюджетів фондів, адже зростання заробітної

платні працівників передбачає також збільшення обсягу відрахувань до фондів соціального захисту.

Досвід Німеччини показав, що налагодження точної оцінки показників на стадії панування і затвердження бюджетів фонду призводить до зниження адміністративних витрат та підвищення результативності використання коштів [22, с. 115]. В Україні така оцінка хоч і здійснюється, але доволі орієнтовно, це призводить до виникнення касових розривів, а також додаткових витрат часу і коштів на адміністрування. Тому необхідною є розробка відповідної ефективної методики розрахунку показників, які впливають на формування бюджетів фондів державного соціального страхування і можуть бути застосованими на стадії планування.

Іще одним тактичним напрямом в контексті реформування нормативноправової бази функціонування Фонду є реформування самого підходу до наповнення бюджету Фонду коштами та здійснення відповідних платежів. Основним джерелом наповнення Фонду є відрахування із заробітної плати. Значна частка коштів виплачується фондами на утримання тимчасово безробітних. Таким чином, між ними простежується прямий зв'язок. Тому ефективним тактичним напрямом є створення єдиної комунікаційно-функціональної бази даних, до якої будуть залучені фахівці фондів державного соціального страхування, роботодавці, представники вищих навчальних закладів та фахових освітніх закладів (зокрема, за взірцем ярмарки вакансій). Це допоможе більш ефективно здійснювати підготовку фахівців, виконає функцію гібридної біржі праці, завдяки якій прискориться і полегшиться доступ роботодавців до ринку праці, а також потенційних працівників до потенційних робочих місць. В свою чергу це дозволить зменшити навантаження на Фонд як за рахунок зниження витрат на адміністрування, так і за рахунок того, що особи будуть перебувати менший період часу на утриманні самих фондів за рахунок доступності до потенційних

місць роботи. Таким чином вдасться зменшити обсяг дефіциту Фонду та підвищити обсяги соціальних виплат.

2. *Удосконалення організаційної структури Фонду.* Важливим тактичним напрямом тут є надання електронних адміністративних послуг, що обумовлюється тим, що документообіг Фонду є значним. Більша частина припадає саме на відповіді на запити громадськості. Таким чином, адміністрування цих запитів є досить затратним як щодо часу, так і коштів. Тому варто поряд зі звичайним документообігом здійснювати надання електронних послуг. Це, з одного боку, допоможе заощадити час і кошти, з іншого – для багатьох користувачів підвищить зручність, адже запити оформляти можна також дистанційно. Окремо доцільно передбачити можливість надання оплатних послуг з розрахунком через електронні мережі.

4. *Забезпечення дотримання балансу між взятими Фондом зобов'язаннями і їх реалізацією.* Соціальні виплати в Україні є досить розрізненими між соціальними верствами, базуються на недосконалому законодавстві, за останні два роки фіксуються розриви між доходами і видатками. Такий підхід є неприпустимим для країни, яка інтегрується в європейське суспільство, тому необхідно переглянути структуру витрат, уникати тих, що є невластивими для Фонду, невиправданими та такими, що передбачають нераціональне використання. Саме тому необхідно реалізувати відповідні заходи щодо недопущення цих проблем. Так, наприклад, формування єдиного реєстру набувачів страхової допомоги дозволить більш точно оцінити реальне навантаження на Фонд. Виходячи з цього, необхідним є приведення обсягів витрат Фонду до балансового по відношенню до загальних витрат, що допоможе забезпечити баланс між взятими зобов'язаннями і їх реалізацією.

4. *Підвищення довіри населення до Фонду та налагодження комунікації між донорами та реципієнтами послуг.* Тут можна запропонувати впровадити єдину електронну персоніфіковану облікову базу. Впровадження такої системи сприятиме полегшенню доступу громадян до відповідної інформації та заощадить

бюджетні кошти за рахунок зниження затрат на адміністрування і буде важливим кроком на шляху до адаптації вітчизняної системи державного соціального страхування до європейських стандартів. Ця система передбачає також створення пунктів надання інформації від користувачів та автоматизованого отримання на місці базової інформації, що не потребує особливого доступу чи обробки, яку може забезпечити лише працівник Фонду. Отримані в таких пунктах документи повинні прирівнюватись до офіційних, оформлених працівниками Фонду. Подання такої електронної звітності дозволить оптимізувати роботу не лише Фонду, але й інших установ, які працюють з документацією Фонду.

Подальше реформування фінансового забезпечення соціального страхування на випадок безробіття, на нашу думку, доцільно здійснювати на таких концептуальних засадах:

- встановлення економічно та соціально обґрунтованих розмірів відрахувань до бюджету Фонду соціального страхування на випадок безробіття від суб'єктів господарювання та застрахованих осіб; – розширення бази відрахувань до страхового фонду на випадок безробіття від суб'єктів господарювання із включенням до неї не тільки витрат на оплату праці, але й інших видів доходів;
- поступовий перехід в міру накопичення страхового стажу та розвитку страхових відносин на ринку праці від солідарних засад до персоніфікованого обліку відрахувань найманих працівників до страхового фонду на випадок безробіття;
- вдосконалення планування і прогнозування фінансових ресурсів ринку праці на основі розробки єдиних теоретико-методичних засад їх здійснення знизу доверху; запровадження моделювання процесів на ринку праці.

Потребує реформування механізм видаткової частини бюджету Фонду.

По-перше, обов'язковою умовою одержання безробітним допомоги по безробіттю має бути його участь у визначених службою зайнятості заходах активної підтримки, при цьому слід урахувувати необхідність їх застосування саме

для безробітного: стан місцевого ринку праці, фінансові можливості служби зайнятості. Побоювання, що законодавче визначення обов'язкової участі в оплачуваних громадських роботах для деяких безробітних може вважатися примусом до праці, є безпідставними, оскільки сама особа добровільно звертається до служби зайнятості, заявляючи про бажання працевлаштуватися та готовність до праці.

По-друге, назріла потреба перегляду, з огляду на нові реалії, складних розрахунків розмірів допомоги по безробіттю залежно від середньомісячного заробітку. Наявна допомога по безробіттю не спонукає людей до пошуку роботи, тому одночасно з обмеженням верхньої її межі самі виплати доцільно зробити залежними від активності громадян у такому пошуку.

По-третє, необхідно зменшити видатки бюджету Фонду на виплату одноразової допомоги для організації підприємницької діяльності безробітним, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці відповідної роботи. Для організації власної справи таких коштів недостатньо, й особи через рік уже не обліковуються як платники податків, не здійснивши при цьому господарської діяльності.

По-четверте, необхідно впорядкувати діяльність щодо професійної підготовки та підвищення кваліфікації безробітних, оскільки кількість безробітних, які проходять професійну підготовку за кошти Державної служби зайнятості, поступово наближається до чисельності працівників, які проходять таку підготовку за рахунок коштів підприємств.

По-п'яте, важливо налагодити повну прозорість витрат коштів бюджету Фонду та забезпечити максимально ефективно їх використання; проаналізувати адресність і обґрунтованість кожної статті видатків. Обмеженість фінансового забезпечення політики зайнятості не дає змоги застосувати всі засоби активізації регулювання ринку праці. За таких умов актуальним є залучення механізму

ефективного використання наявних фінансових ресурсів для регулювання ринку праці та раціонального розподілу їх між регіонами.

Аналізуючи результати використання коштів бюджету Фонду, можна зробити висновок щодо необхідності посилення кадрової політики держави у цій сфері, причому як на центральному, так і базовому рівнях діяльності. Зокрема, доцільно усунути Фонд від виконання невластивих для нього функцій виплати допомоги незастрахованим особам і фінансування створення нових робочих місць. Подальший розвиток інфраструктури ринку праці пов'язується передусім з потребою піднесення ролі Державної служби зайнятості щодо регулювання ринку праці. Пріоритетним завданням із поліпшення діяльності Державної служби зайнятості є розширення інформаційного кола щодо чисельності та якісної структури вакансій. Це передбачає налагодження безпосередніх контактів Державної служби зайнятості з роботодавцями різних форм власності. Для цього доцільно використовувати різні форми договірних послуг, координувати діяльність інших недержавних служб сприяння працевлаштуванню, вивчати та використовувати їхній позитивний досвід для пошуку вакансій і добору кадрів, оцінки їхньої професійної придатності й працевлаштування. Кількісне та якісне розширення банку вакансій в рамках Державної служби зайнятості дасть змогу змінити структуру тих, хто звертається до служби, підвищить частку осіб, для яких головна мета полягає в одержанні робочого місця, а не допомоги в разі безробіття. Організаційні структури служби зайнятості також потребують вдосконалення. Доцільно підвищити функціональне значення підрозділів, робота яких пов'язана з оцінкою професійної придатності, профорієнтацією, організацією професійного навчання як одного із найперспективніших напрямів активної політики на ринку праці.

Вважаємо, що соціальному страхуванню на випадок безробіття притаманні такі ж проблеми розвитку як і системі соціального страхування в цілому.

Саме тому, підвищення рівня ефективності функціонування системи соціального страхування в Україні вимагає вирішення низки важливих завдань.

Основними проблемами системи соціального страхування України є:

- відчутна недосконалість законодавчої бази у сфері соціального страхування, яке містить багато розбіжностей;
- високі адміністративні витрати, які є вкрай високими та спричиняють зменшення видатків щодо матеріального забезпечення застрахованих осіб;
- низька якість та ефективність надання соціальних послуг,;
- невисокий рівень фінансування соціальної сфери, яка не може ефективно профінансувати всі необхідні видатки для забезпечення соціального захисту населення та покращення їх життєвого рівня;
- здійснення неефективного управління соціальними процесами в суспільстві [30, с. 76].

Сьогодні для вирішення даних проблем у соціальній сфері, держава повинна запровадити та використати необхідні шляхи удосконалення соціальної сфери та покращити політику соціального захисту громадян України. З метою покращення соціального захисту населення необхідно забезпечити прозорість публічних фінансів, яка збільшує довіру населення, зменшення рівня безробіття та створення нових робочих місць, формування сприятливих умов для забезпечення функціонування та розвитку підприємництва, а також зниження податкового навантаження. Удосконалення соціального страхування на випадок безробіття повинне бути спрямоване в першу чергу на забезпечення безробітних роботою, створення нових робочих місць, стимулювання заняття підприємницькою діяльністю, підвищення розміру соціальних виплат із безробіття.

На нашу думку, подальший розвиток системи соціального страхування на випадок безробіття з урахуванням державних заходів підтримки має базуватися на наступному:

- забезпечувати безробітним громадянам гідний рівень життя, а, не обмежуватись тільки завданням боротьби з бідністю;

- комплексно реформувати такі важливі для розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття складові, як система заробітної плати, ринок праці тощо;
- взаємоузгоджуватися з розвитком системи публічних фінансів, оподаткування, соціальної політики, тощо.

Отже, запропоновані стратегічні напрями щодо фінансового забезпечення Фонду державного соціального страхування населення України на випадок безробіття дозволять формувати фінансові ресурси не лише на поточний період діяльності Фонду, але й на певну перспективу.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі здійснено оцінку сучасного стану фінансового забезпечення соціального страхування на випадок безробіття, а також розроблено рекомендації щодо його вдосконалення. Результати проведеного кваліфікаційного дослідження дозволяють зробити наступні висновки.

По-перше, безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. Безробіття є невід’ємною складовою ринкової економіки, одним з негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції.

В свою чергу, система державного соціального страхування на випадок безробіття виступає фінансовим механізмом соціального захисту населення, який дозволяє компенсувати негативні наслідки безробіття, а саме, втрачений заробіток.

Результати проведеного аналізу засвідчили наступне. У 2019р., порівняно з 2017-2018р., більшість безробітних шукали роботу самостійно (74%), а решта зверталася за допомогою до Державної служби зайнятості, яка виступає виконавчою дирекцією Фонду соціального страхування на випадок безробіття в Україні. Ситуація кардинально змінилася у 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-

19, коли чисельність безробітного населення суттєво зросла і більшість із них зверталася до послуг Державної служби зайнятості.

Аналіз фінансового стану даного Фонду соціального страхування на випадок безробіття показав, що протягом досліджуваного періоду (2017 – 2020 рр.) доходи бюджету Фонду мали стабільну тенденцію до зростання. В структурі доходів Фонду переважну частку (більше 90%) склали страхові внески (надходження від єдиного соціального внеску), що є позитивним в діяльності Фонду і є підтвердженням того, що процес формування надходжень Фонду має страховий характер.

Переважна частина коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття використовується на виплату матеріального забезпечення та надання соціальних послуг застрахованим особам, а це говорить про те, що даний Фонд виконує законодавчо закріплене основне його завдання, а саме, фінансування послуг із соціального захисту населення.

Основною соціальною страховою виплатою з даного Фонду є допомога по безробіттю. Розмір допомоги по безробіттю в Україні залежить від страхового стажу особи, її середнього заробітку за 12 місяців перед настанням безробіття та тривалості періоду безробіття. Чим тривалішим є період безробіття, тим меншим є розмір допомоги. А це, в свою чергу, спонукає безробітню особу активно шукати роботу.

Виходячи з наведених показників розмірів допомоги, ми вважаємо, що рівень перерозподілу коштів даного Фонду з метою соціального захисту безробітного населення є недостатнім. Мінімальний розмір допомоги по безробіттю на кінець 2020 року становив 1800 грн (що навіть менше прожиткового мінімуму для працездатних осіб), максимальний – 9000 грн.

Саме тому, на нашу думку, основними проблемами розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття, що потребують свого вирішення є: пошук шляхів зростання доходної бази Фонду соціального страхування на випадок

безробіття та збільшення розмірів страхових виплат, що дозволить підвищити рівень соціального захисту безробітних осіб.

На нашу думку, у межах системи соціального страхування має функціонувати такий фінансовий механізм, який був би спроможний забезпечити максимально можливу мобілізацію фінансових ресурсів та контроль за їх ефективним використанням.

В роботі запропоновано використовувати регулятивний механізм забезпечення фінансовими ресурсами соціального страхування, функціонування якого має здійснюватись на основі дотримання таких важливих принципів як:

- поступове наближення соціальних страхових нормативів до європейських стандартів;
- узгодження інтересів донорів та реципієнтів соціальних страхових виплат;
- обов'язковість громадського контролю за рухом фінансових ресурсів.

Поряд з цим, вважаємо, що сфера соціально-трудова відносин генерує в собі потужний резерв можливостей щодо забезпечення фінансової стабільності системи соціального страхування. А саме, оскільки заробітна плата є базою нарахування ЄСВ, тому сталість системи соціального страхування в Україні можливо забезпечити на основі ефективної і достойної оплати праці громадян.

Такий підхід до організації системи державного соціального страхування в Україні дасть можливість зменшити соціальну напругу в суспільстві і буде сприяти поліпшенню соціального захисту населення та підвищенню рівня його життя.

В цілому на нашу думку, довгострокова програма реформування державного соціального страхування на випадок безробіття має включати наступні положення: збереження автономного характеру функціонування фінансової системи соціального страхування на випадок безробіття і недопущення її об'єднання з державним бюджетом; поступова децентралізація системи і передача частини функцій управління на рівень трудових колективів та об'єднань роботодавців при

збереженні державного регулювання і нагляду; забезпечення повного і відкритого громадського контролю за фінансовими відносинами між учасниками системи; створення банку даних соціального страхування на основі результатів проведення комплексного моніторингу системи, інформаційного та статистичного забезпечення.

Вважаємо, що реалізація зазначених положень дозволить суттєво підвищити ефективність роботи системи соціального страхування на випадок безробіття, насамперед у вирішенні питання забезпечення фінансової збалансованості фонду та зростання рівня соціального захисту застрахованих осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за період з 01 січня 2017 року по 31 грудня 2020 року. – Київ, 2021. – 98с.
2. Баланда А.А. / Соціально-економічні ризики та наслідки безробіття в Україні // Економіка та держава. – 2012. – №4. – С. 75-78.
3. Баранник Л. Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України: проблеми становлення та перспективи розвитку [Текст] : монографія / Л. Б. Баранник. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2012. – 495 с.
4. Білик О.І. Перспективи реформування вітчизняної системи соціального страхування / О.І. Білик // Ефективна економіка. – 2014. – № 7. – С. 19.
5. Бланкерт Ш. Державні фінанси в умовах демократії : Вступ до фінансової науки [Текст] / Ш. Бланкерт ; пер. з нім. С. І. Терещенко, О. О. Терещенко ; передмова та наук. редагування В. М. Федосова. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.

6. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 472 с.
7. Бурак В. Підвищення прожиткового мінімуму як підстава для перегляду розміру заробітної плати та інших соціальних виплат / В. Бурак // Юридичні факти в системі правового регулювання. Зб. наук. Праць. Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 лист. 2015 р.) / за заг.ред. Н. М. Пархоменко, М. М. Шумила, І. О. Ізарової. – К.: ВД «Дакор», 2015. – С. 152–155.
8. Вікнянська А. О. Схема фінансового механізму соціального страхування [Електронний ресурс] / А. О. Вікнянська // Глобальні та національні проблеми економіки. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/140.pdf>.
9. Внукова Н.М. Соціальне страхування: Кредитно-модульний курс. Навчальний посібник/ Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. – Київ: ЦУЛ, 2019. – 412с.
10. Вольська А. О. Напрями модернізації системи соціального страхування в Україні [Текст] : монографія / А. О. Вольська. – Кам'янець–Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2019. – 256 с.
11. Ганслі Т. М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки [Текст] / Теренс М. Ганслі. – К. : Основи, 1996. – 226 с.
12. Гафарова К. Є. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні / К. Є. Гафарова // Академічний огляд. – 2021. – № 1 (34). – С. 25-31.
13. Горна М. О. Статистичне забезпечення управління фондами соціального страхування: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Горна Марина Олексіївна ; ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана”. – К., 2016. – 232 с.
14. Загальнообов’язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах // Міністерство праці та соціальної політики

України, Пенсійний Фонд України, 2017. – 66 с. – [Електронний документ] – Режим доступу – [mlsp_stat_dec2010.pdf](#).

15. Звіт про використання коштів соціального страхування на випадок безробіття // Урядовий кур'єр. – 2019. – №210. – 8 листопада. – С. 8.

16. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. — К.: НІСД, 2014. — 38 с. — URL: www.niss.gov.ua/.../socstrah_Ukr0b6f2.pdf.

17. Козюпа С.В. Державне соціальне страхування як важлива складова системи соціального захисту в реалізації соціальної політики держави / С.В. Козюпа // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». – 2014. – Т. 239, Вип. 237. – С. 70–74.

18. Конопліна, Ю. С. Система соціального страхування в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] : монографія / Ю. С. Конопліна. – Суми : Університетська книга, 2019. – 264 с.

19. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

20. Кравчук Ю. Б. Підвищення якості трудового потенціалу: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Ю. Б. Кравчук. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Economics/5_80601.doc.htm.

21. Кривошлик Т.Д. Вплив тенденцій соціального страхування на розвиток системи страхового захисту в Україні // Бізнес-Інформ. 2018. № 12. С. 239-245. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-239_245.pdf/.

22. Кропельницька С. О. Соціальне страхування [Текст] : навч. посібник / С.О. Кропельницька, Т. В. Солоджук. – К. : Центр учбової літератури, 2017. – 336 с.

23. Кундицький О. О. Страхування на випадок безробіття як інструмент фінансового забезпечення розвитку робочої сили в Україні / О.О. Кундицький // Прогнозування та державне регулювання економіки. – 2019. - Вип. 24-25. – С. 63-68.
24. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Основи. – 2014. – 491 с.
25. Лібанова Е. Соціальна стратифікація українського суспільства і передумови становлення середнього класу / Е. Лібанова // Нова політика. – 2014. – №1. – С. 8–9.
26. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 356 с.
27. Мальований М. І. Фінансове забезпечення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні [Текст] / М. І. Мальований // Економічний часопис–XXI. – 2013. – № 11–12 (2). – С. 41–44.
28. Мальований М. І., Бечко П.К., Бечко В.П. Соціальне страхування. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 496 с.
29. Маршавін Ю.М. Особливості організації державного соціального страхування на випадок безробіття в умовах соціально-економічної нестабільності / Ю.М. Маршавін; Ринок праці та зайнятість населення, 2014. – №4. – С.3-8.
30. Масюра О. М. Безробіття та наслідки його впливу на економіку України. //Економіка та держава. – 2019. - №8. - С.60-62.
31. Міненко В.Л. Методологічні підходи до визначення сутності

державного регулювання ринку праці і зайнятості населення. / В.Л. Міненко // Економіка та держава. – 2015. - №1. - С. 75-78.

32. Надрага В.І. Соціальні ризики в трудовій сфері. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень, 2015. — 471 с.

33. Насібова О.В. Фінансування видатків на соціальний захист громадян з державних цільових фондів / О. В. Насібова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2017. №2. – С. 198-204.

34. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування : сучасні проблеми та стратегія розвитку [Текст] : монографія / Е. М. Лібанова та ін. ; Ін-т демографії та соц. досліджень НАН України. – К., 2006. – 178 с.

35. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 № 1698-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>.

36. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 №1533-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

37. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17/print1448191825302238>.

38. Про затвердження бюджетів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2017-2020рр.

[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.

39. Про затвердження Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності : Наказ Мінсоцполітики України від 15.06.2015

№ 613 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0821-15>.

40. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Постанова від 26.11.2014 № 675 [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/675-2014-%D0%BF>

41. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

42. Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю: Постанова Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 04.12.2015 № 77. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/doccatalog/document?id=391346>.

43. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: Постанова КМУ від 26.09.2001 № 1266 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001%D0%BF>.

44. Про сприяння зайнятості і захист від безробіття : Конвенція МОП №168 від 9 червня 1988 року // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. Т. 1. – Женева : Міжнародне бюро праці, 2001. – С. 1373– 1384.

45. Савченко Н.Г. Соціальне страхування як механізм забезпечення соціальної безпеки суспільства// Фінансова політика як складова економічного розвитку: всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 квіт. 2014 р.): тези доп. / І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін.; відп. за вип. І.Я. Чугунов. –К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014.

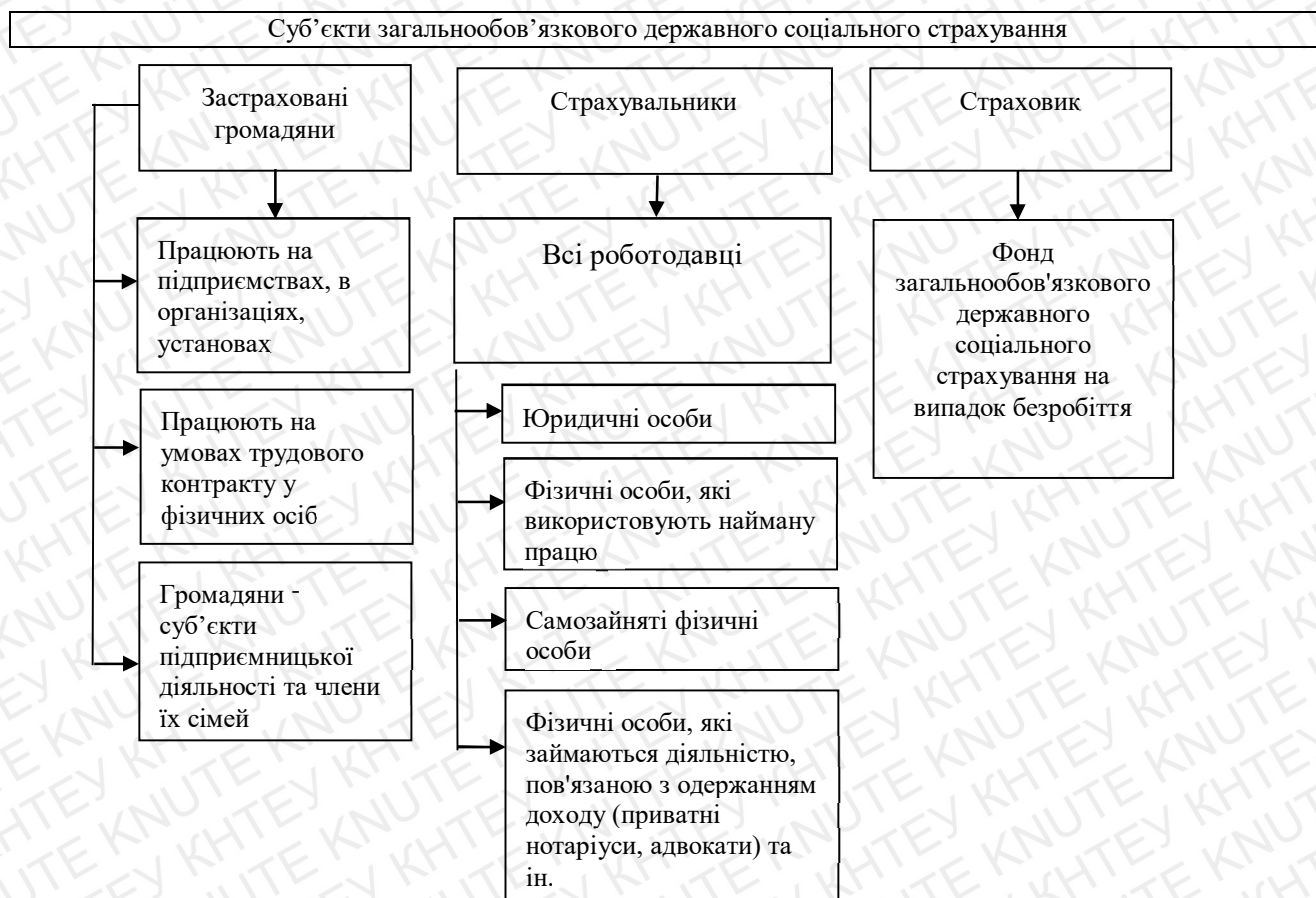

46. Сидорчук А. А. Показники оцінки збалансованості фінансових ресурсів державного соціального страхування [Текст] / А. А. Сидорчук // Україна : аспекти праці. – 2012. – № 7. – С. 17–22.
47. Сидорчук А. Моделі фінансового забезпечення соціального захисту населення // Вісник ТАНГ. – 2015. – №6. – С.133–141.
48. Соколова Т.М. Структура зайнятості та безробіття: проблеми та тенденції // Україна: аспекти праці. – 2016. – №2. – С. 7-11.
49. Соціальне страхування: навч. посіб. / І.Г. Благун, Ю.М. Кушнірчук, Р.П. Підлипна; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів: СПОЛОМ, 2015. — 270 с.
50. Соціологія праці та зайнятості: шляхи інституціоналізації та перспективи розвитку: зб. наук. пр. VII Міжнародної науково-практичної конференції: [редактори-координатори М.П. Лукашевич, М.В. Туленков] – К.: ІПК ДСЗУ, 2016. – 330 с.
51. Стан ринку праці в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>.
52. Транченко Л. В. Сучасний стан та проблеми ринку праці // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2017. – №1(17). – С. 156-160.
53. Чанишева Г. І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України / Г. І. Чанишева // Право України. – 2016. – № 8. – С. 40-46.

ДОДАТКИ

Додаток А

Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття

Джерело: Складено автором за даними Фонду соціального страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsz.gov.ua/>.

Додаток Б

Таблиця 1

Структура доходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2016-2018 рр., %

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Страхові внески	99,47	99,63	99,65

Інші надходження	0,52	0,37	0,34
Кошти Державного бюджету	0,007	0,005	0,007
Доходи всього	100,00	100,00	100,00

Джерело: Складено автором за даними Фонду соціального страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsz.gov.ua/>.

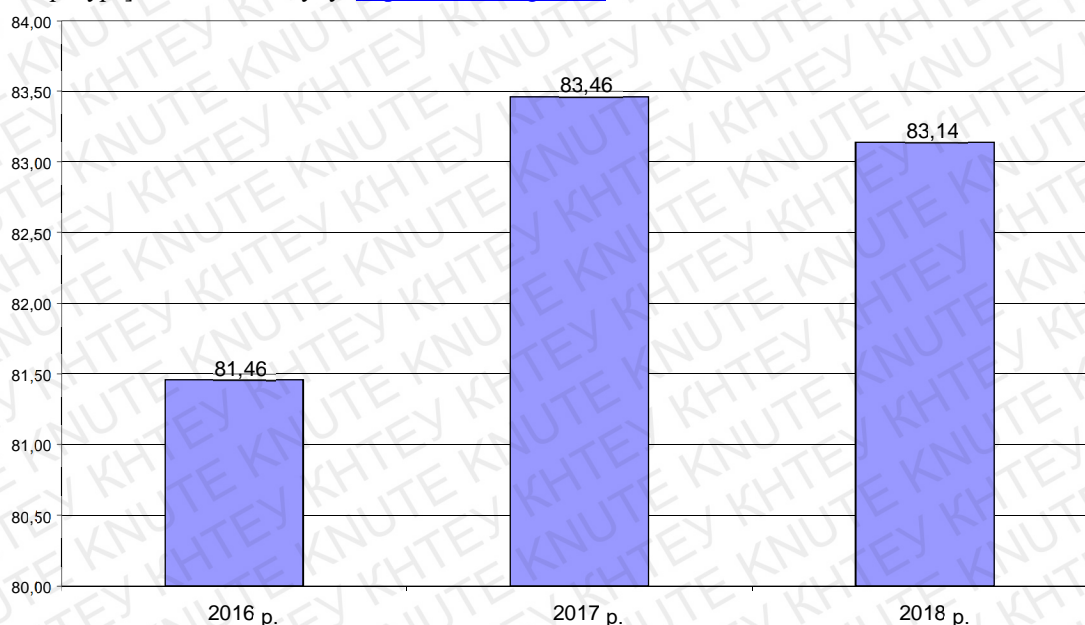

Рис. 1. Питома вага матеріального забезпечення та соціальних послуг у складі видатків Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2016-2018 рр., %

Джерело: Складено автором за даними Фонду соціального страхування на випадок безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsz.gov.ua/>.

Додаток В

Таблиця 1

Розміри допомоги по безробіттю та заробітної плати в Україні*

Назва виплати	Роки					Темп росту, % 2018/2014
	2014	2015	2016	2017	2018	
Мінімальний розмір допомоги по безробіттю, грн	974,4	1102,4	1280	1360	1440	147,8

Мінімальний розмір заробітної плати, грн	1218	1378	1600	3200	3723	305,7
Співвідношення мінімального розміру допомоги по безробіттю і мінімального розміру заробітної плати	0,8	0,8	0,8	0,4	0,4	x
Середній розмір допомоги по безробіттю, грн	1232	1487	1920	2479	2780	225,6
Середній розмір заробітної плати, грн	3556,9	4460,3	5183	6600	10573	297,3
Співвідношення середнього розміру допомоги по безробіттю і середнього розміру заробітної плати	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	x
Максимальний розмір допомоги по безробіттю, грн	4872	5512	6400	6800	7 364	151,1
Співвідношення максимального і мінімального розміру допомоги по безробіттю	5	5	5	5	5	x

*станом на 1 грудня відповідного року

Джерело: Складено автором за даними Державної служби статистики України.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/> та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/>.

Додаток Д

Складові регулятивного механізму забезпечення фінансовими ресурсами державних фондів соціального страхування

Джерело: складено автором на основі: Серватинська І. М. Методика оцінювання використання фінансових ресурсів у державних фондах соціального страхування / І. М. Серватинська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 18. – С. 132 – 135.